

Zaaloverzicht Plug In #40. Foto Peter Cox.

titel	René Daniëls Ondergronds verbonden
aflevering	Plug In #40
looptijd	van 24-05-08 tot augustus 08
conservator	Christiane Berndes
tekst geschreven door	Christiane Berndes
fotograaf	Peter Cox
Met dank aan de Stichting René Daniëls	

'Over de veranderende betekenissen van enkele gegevens. Ik bedoel dan bij voorkeur de niet aan de oppervlakte liggende verschijningsvormen. Daarin ligt voor mij het belang van het amuseren: het ontdoen van de kledingstukken van de muze.' (1)

I.

Het schilderij 'Ondergronds verbonden' dateert uit 1984. Zwarte penseelstreken hebben een plat wit vlak veranderd in een landschap. Een breed water scheidt de kijker van het landschap op de achtergrond. In de verte zie je een paar heuvels. Hier en daar groeit een boom. De oever aan deze kant van het water is niet zichtbaar. Maar hij moet er wel zijn. Waar komt anders die brug vandaan die vanuit de linker benedenhoek naar de overkant slingert? Of zijn die golvende lijnen er alleen maar om de kijker te verleiden het schilderij binnen te gaan en het platte vlak om te vormen tot een voorstelling, in dit geval een landschap? De brug blijft

de aandacht gevangen houden. Iets boven het midden is een witte vlek zichtbaar die als een zoeklicht de doorschijnend rode voorstelling aftast en de grond achter de voorstelling zichtbaar maakt. Of is het juist andersom en staat de witte plek voor het nog niet in kaart gebrachte gebied?

II.

Ook in een eerder gemaakt schilderij, 'Het venster' uit 1981-82, is een wit vlak aanwezig, rechts op het doek, in de vorm van een wit trapezoïde. Links is een man afgebeeld, en profiel, over het witte gezicht is een raster geschilderd. Het resterende beeldvlak is paars, groen, blauw en bruin. Wie is die man die door het venster kijkt? Is het de toeschouwer? Of is het de schilder die het witte vlak gebruikt als spiegel, waarop hij als een goochelaar een beeld tevoorschijn tovert? Het witte vlak als verbinding tussen de verbeelding van de kijker en de maker?

In het atelier van René Daniëls bevinden zich na zijn hersenbloeding in 1987 een aantal schilderijen waarvan niet duidelijk is of ze voltooid zijn of niet. Zelfs het feit dat ze ooit in een tentoonstelling te zien waren biedt geen garantie. Het is bekend dat Daniëls zijn schilderijen na terugkomst in het atelier toch weer begon te veranderen. Of hun titel wijzigde. Beeldspel en woordspel lopen bij Daniëls in elkaar over. Door

dezelfde vormen of motieven in verschillende verbanden te gebruiken, laden ze zich op met betekenissen. Places, buildings, where words turn into sentence, staat in een van Daniëls' tekeningen geschreven. Associaties krijgen de vrije loop in tekeningen, schilderijen en weer nieuwe tekeningen. Is dit proces ooit voltooid? Is een schilderij ooit voltooid? En is het trouwens niet zo dat de kijker het kunstwerk afmaakt door het te bekijken, te interpreteren en te beoordelen, zoals Marcel Duchamp ooit beweerde?

III.

'Een van mijn preoccupaties behelst het vlies. Voorwerpen en begrippen verschijnen altijd tweemaal, eenmaal als werkelijkheid, later als idee voor werk. Eggs en verse eggs. Het vlies bevindt zich daartussen (en heeft de samenstelling van spreeksel). En daar gaan deze werken over.' (2)

Vanaf 1984 verschijnt de tentoonstellingsruimte zelf als thema in het werk van Daniëls. Op de doeken staan vlakken afgebeeld die als muren ruimtes afbakenen en fungeren als drager voor schilderijen. Witte wanden dragen blauwe of gele vlakken, blauwe wanden dragen gele of witte, al dan niet in perspectief afgebeeld. De witte ondergrond van het schilderij is de drager geworden van de wanden waardoor het zelf gedragen wordt. De achtergrond is naar de voorgrond gehaald en de voorgrond verschuift naar de achtergrond. Soms verdwijnt de voorstelling in zijn geheel achter een witte sluier die op zichzelf weer als ondergrond dient voor een nieuw verhaal. Of het schilderij lijkt binnenstebuiten te worden gekeerd, zoals in 'A hot day in the lighthouse', 1984. De kunstenaar als goochelaar.

IV.

Midden jaren tachtig maakte René Daniëls een serie tekeningen voor een kunstenaarsboek, dat door omstandigheden kortgeleden pas werd uitgegeven. Wie het werk van Daniëls kent ziet onmiddellijk dat het tekeningen zijn van eerder gemaakte schilderijen. Bijzonder is dat de tekeningen zijn gemaakt in witte inkt op zwart papier.

Omkering. Wit wordt zwart en zwart wordt wit.
Onvermijdelijke aantekeningen.
Papierplezier.
De dichter bij de waarheid.

Daniëls' werk is nooit voltooid.

'Ik ben op zoek naar een houding waarbij je tijdens het schilderen het denken probeert uit te schakelen.' (3)

Kun je ook tijdens het kijken het denken uitschakelen?

1) Bart Cassiman, "Einige (mögliche) Über Legungen Zum Niederschlag von René Daniëls' Amüsiertem Umgang mit Wirklichkeit in Wort und Bild", in Catalogue Kades-Kaden, Kunsthalle Bern, Bern, 1988.

2) Alain Cueff, "René Daniëls: Der Raum Der Transitiven Bilder", in Parkett no. 15, 1988, pp. 108-110.

3) Interview met Jan van Adrichem en Martijn van Nieuwenhuyzen, "De echo van innerlijke noodzaak", in Museumjournaal jrg. 28 nr.1, 1983, pp.35-45.

Kunstwerken

René Daniëls
Het huis, 1986
Olieverf op doek

A hot day in the lighthouse, 1984
Olieverf op doek

Grammofoon, 1978
Olieverf op doek

Het venster, 1981-1982*
Olieverf op doek

Ondergronds verbonden, 1984*
Olieverf op doek

Zonder titel (de stad), 1986*
Olieverf op doek

Places, buildings where words turn into sentence, 1989*
Inkt op papier

Zonder titel (La Muse Amusé), 1983*
Inkt en ballpoint op papier

Zonder titel, 1985-1987*
Aquarel, inkt op papier

Observatorium, 1985*
Olieverf op doek

Zonder titel, ca. 1985*
Witte verf op zwart papier